

Keikkamiesten kiusana

– tositapahtumia yhteiskuntamme ”valppaan vahtikoiran”
Tapani Tapsa Marttisen kauppiasuralta 1980-luvulta Savonlinnan
Pihlajalahdessa

Pihlajalahden kyläkauppa vuonna 1989

– Kolme tapausta, joissa kaikissa oli kaupan omaisuuteen kohdistuvien
varkausyritysten estämisessä suurena apuna (tai vähintään osallisena)
venäläinen sotasaalisase, 11 patruunan lippaalla varustettu Tokarev-
puoliautomaattikivääri vm. 1941

1. Vuonna 1980: onnistunut varkaiden pelottelu - ja takaa-ajotapaus
2. Vuonna 1982: huumemiehen taltutus
3. Vuonna 1984: ammattilaisrosvojen pidätys jatkoseuraamuksineen:
Rikollisten kostoisku sekä
Vähältä piti -tilanne

Tapsa ja Tokarev vuonna 1991

Vuonna 1980: onnistunut pelottelu - ja takaa-ajotapaus

Moskovan olympialaisten aikaan - heinäkuun lopun hämäränä aamuyönä - heräsi kauppias Tapsa kolahdukseen, joka muistutti auton oven sulkeutumissääntä. Hiihittyään asunnon ja kaupan väliovesta kaupan puolelle hän huomasi ikkunasta oudon auton seisovan tiellä noin 100 m Mäntyrinteen tanssilavan suuntaan. Sammutetuin lyhdyin seisovan auton ympärillä ei näkynyt ketään. Pahaenteinen hiljaisuus vallitsi tyynessä kesäyön hämärässä.

Tapsa päätti samalla kertaa varmistaa myös kaupan takapihan tilanteen ja hiipi varovasti takaovelle. Sisältä kaupasta näki takapihalle vain takaoven lasin alareunan kapealta alueelta, joka ei ollut mainosjulisteella peitetty. Kumartuessaan katsomaan läpi tuon kapean vapaan alueen kumartui samaan aikaan myös hämärämies ulkopuolelta samoissa aikeissa. Kauhistuneen rosvon naama oli varmasti näkemisen arvoinen, sillä *ruudun takaa* ei katsonutkaan prinsessa, vaan kauppiiaan turpeat kasvat kajastivat lasin läpi vain kämmenenleveyden päässä hänen omistaan! Salamannopeasti tuo öinen keikkamies säntäsi hurjaan juoksuun kohden kaupan etupuolella odottavaa autoaan. Kun mies pääsi autolleen, lähti kosla saman tien liikkeelle Pölläskylän suuntaan soraa pölyttäen ja voimakkaasti kiihdyttäen.

Auton ohittaessa kaupparakennuksen syöksyi samalla hetkellä kauppias ulos kiväärin kanssa. Sinapinkeltainen Toyota Corolla tärähti käyntiin ja takaa-ajo alkoi! Herra Tokarev lennähti pötköttämään kartanlukijan paikalle, tietenkin täydessä valmiustilassa.

Pihlajalahden kaupparakennus, ilmakuva 1990

Corolla kiisi tutulla kylätiellä parasta mahdollista vauhtiaan, mutta ei saanut enää näköyhteyttä pakoautoon. Vain pölypilvet leijailivat kuivilla tienosuuksilla merkinä rosvojen kiireisestä ajotyylisestä. Runsaan kilometrin päässä kaupalta tie haarautuu kahteen eri suuntaan. Kauppias päätti lopettaa jahdin siihen, koska selviä jälkiä pakoauton valitsemasta reitistä ei ollut.

Myöhemmin aamuyöllä alkoi kilometrin päässä kaupalta, Pölläskylän tien varrella sijaitsevan Jumppalan tilan tienoilla tapahtua. Jumppalan vahtikoira Rippe alkoi haukkua outoja ääniä kuultuaan, eikä syyttä. Kolmihenkinen seurue oli livauttanut

Jumppalan lähellä autonsa tiukassa mutkassa ulos tieltä Pölläskylästä Pihlajalahteen päin ajaessaan. Seurueeseen kuuluva tyttö oli lyönyt päänsä ilmeisesti tuulilasiin ja vuosi verta. Porukan miespuoliset jäsenet olivat vahingoittumattomia. Joukkio oli saanut pysäytettyä ohikulkijan auttamaan heitä auton hinauksessa takaisin tielle. Ohikulkija, sulkavalainen Ahonen, kävi pyytämässä traktoria lainaksi Jumppalasta. Hän totesi kuitenkin auton olevan ajokunnoton ja hinasi sen traktorilla turvaan lähemmäs Jumppalan pihaa. Ahonen kuljetti autollaan seurueen vielä Pihlajalahteen bussipysäkille ja kehotti haavaista tyttöä hakeutumaan lääkärinhoitoon.

Varhaisaamun rauha vallitsi jälleen savolaiskylällä - *kylätie on hiljainen* - mutta vain hetken. Jumppalan Rippe alkoi taas haukhdella harvakseltaan kiihdyttäen hälytyksensä pian täyteen voimaan. Kolariauton joukkio palasi jalan Jumppalan tilalle. Miehet jo kurkistelivat kaihoisasti tilan Saab 96:n suuntaan aikomuksenaan ottaa se niin sanotusti lainaksi. Tilan emännän, Ritva Jumppasen päättäväinen poistumiskehotus ja poliisien soittamisella uhkaaminen saivat joukkion jälleen vetäytymään pois pihalta. Saabin virta-avaimet hän poisti myös varotoimena. Joukkion esiintyminen herätti jo runsaasti epäilyksiä talonväessä, sillä myös ambulanssin soittamiseen he suhtautuivat edelleen ehdottoman kielteisesti.

Epäilyt joukkion tarkoitusperistä saivat pian vahvistuksen, kun kuuden maissa soitti kauppias Marttinen kysyen, onko outhoja liikkujia näkynyt kylällä aamuyön tunteina. Saatuaan selonteon asiasta kauppias ilmoitti tiedon poliisille. Poliisien kanssa sovittiin, että kun joukkio palaa autoaan hakemaan, tulevat myös poliisit paikalle. Myöhemmin päivällä autoistunut porukka vieraili asioimassa kolaroidun autonsa luona ja poistui Savonlinnan suuntaan Opel Mantalla. Kun he olivat ajaneet muutaman kilometrin, olikin tiellä vastassa virkavalta. Molemmat joukkion käytössä olleet autot tutkittiin ja niistä löytyikin runsaasti varastettua tavaraa, *elämää ja elektroniikkaa...*

Tällä kertaa vain läheinen katsekontakti ja kauppiaan rohkea takaa-ajopyrähdytys riittivät todennäköisesti saamaan rosvojoukkion henkisen epäjärjestyksen tilaan. Osin sattumien sanelemina juttuina seurasivat tilanteet toinen toisiaan ja tapaus sai rosvojoukkion kannalta toivottavasti opettavaisen lopun.

Seuraavat tapaukset vaativat jo kovempia otteita...

Vuonna 1982: huumemiehen taltutus

Kesäisenä perjantai-iltana läheisellä Mäntyrinteen tanssilavalla valmistauduttiin lavojen kiintotähden, Erkki Junkkarisen, tulevaan esiintymiseen. Suonenjoen Kolikkoinmäeltä syntyisin olevan, helsinkiläistyneen Junkkarisen – Pakilan satakielen - kovimpia hittejä olivat *Pieni Hetki* sekä *Ruusuja hopeamaljassa*. Tanssikappaleita soitettiin alkuillalla lämmittelymielessä levyttä ja innokkaimmat parit jo parkettia höyläsivät perunajauhon pölytyssä patiineista ja korkokengistä.

Kyläkaupalla, 300 metrin päässä tanssilavalta, vietettiin rauhallista koti-iltaa. Kauppa oli ollut suljettuna jo illansuusta lähtien ja kauppias lepuutti jalkojaan asunnossaan perheensä parissa pitkän asiakaspalvelupäivän päätteeksi.

Illan rauhan katkaisi tuttu kilahdus, joka syntyy tyhjiä pulloja sisältävän muovisen juomakorin rivakasta nostamisesta. Lähes kirous sorahti kauppiaan huulilta hänen syöksyessään ikkunaan katsomaan, notta kuka haatana siellä tällä kertaa urakoi. Epäilykset osoittautuivat oikeiksi: tuntematon mies kantoi parhaillaan avoimelta kaupan takaterassilta kaappaamia juomakoreja Ladansa suuntaan. Napattuaan eteisen seinän hirvensarvista Tokarevin mukaansa hyökkäsi kauppias pihalle näpistelijää pidättämään. Lada-mies oli juuri aikeissa aloittaa autonsa sahaamisen käyntiin, kun terävä käsky kuului: kädet ylös! Kauppiaan tiukkaa käskyä tehosti tähtääminen kiväärillä päähän metrin etäisyydeltä. Lada-miehen pistävä katse tuijotti takaisin, eikä hän aikonut myöntyä moiseen komentoon, kädet pysyivät näkymättömissä. Käsien nostamisen sijaan epäilty tokaisi: ”Et uskalla kuitenkaan ampua.” Tähän kuului vastaus rauhallisella äänellä: ”Sinuna en kokeilisi!” Kauppiaan uusi, entistä tiukempi käskytyks käsien nostosta alkoi lopulta mennä perille. Käskyä tehosti koko ajan metrin päästä rävähtämättömästi tuijottava Tokarevin 7,62-millinen musta silmä. Hitaasti nosti tämä uhmakkaasti käyttäytyvä keikkamies lopulta kätensä ylös. Kauppiaan vahtiessa kesytettyä keikkailijaa soitti kauppiaan rouva paikalle poliisit, jotka saapuivatkin paikalle muutamassa minuutissa läheiseltä Mäntyrinteen tanssilavalta. Poliisit repivät ukon autosta ulos ja taluttivat mustamaijan, Ford Transitin kyytiin. Keikkamiehen Ladaa tutkittaessa löytyi syy miehen itsevarmaan käytökseen: autosta löytyi huumeita ja kuskin penkin vierestä ladattu pistooli. Pistoolia hän ei onneksi uskaltanut pidätystilanteessa käyttää, vaikka sattumalta Tokarevin patruunalipas oli ollut koko tilanteen ajan tyhjä.

Ladan tutkimisen aikana alkoi poliisien Transitista kuulua voimakasta jyskytystä. Huumemies siellä purki raivoaan ja potki voortia parhaansa mukaan. Poliisien kevyen pamppukäsittelyn jälkeen hän rauhoittui sen verran, että hänet voitiin siirtokuljettaa Mäntyrinteen putkaan. Leppoisien savolaispoliisien pinna alkoi jo kiristyä moisesta toiminnasta.

Heti putkaan päästyään tämä sulkavalaiseksi tunnistettu huumemies alkoi jälleen riehua raivopäänä potkien seiniä ja onnistuen jopa repimään irti katonrajaan kiinnitettyjä sähköjohtoja. Tällöin poliisisedät tekivät Mäntyrinteen tanssilavan järjestysmiehille erittäin mieluisan ehdotuksen: sillä välin, kun poliisit käyvät lavan kuppilassa sumpeilla, saavat järjestysmiehet rauhoittaa sulkavalaisen parhaaksi katsomallaan tavalla. Myhällen ja pamppujaan taputellen jaksoivat järkkärit tuskin odottaa poliisien poistumista kuuloetäisyyden päähän. Poliisien palattua virkistäviltä kahveilta olikin sulkavalainen taantunut hyvinkin rennoksi järkkäreiden hellässä huomassa ja hänet oli helppo hinata maijan kyytiin ja kuljettaa Savonlinnaan poliisin pahnoille.

Ja jälleen, Pakilan viheltävän Satakielen lauseita lainaten, sai *Kappale kauneinta Suomea* jatkaa elämäänsä kuin *Vanhaan hyvään aikaan*.

Mäntyrinteen tanssilava vuonna 1996, Myrskyn jälkeen

Kappale kauneinta Suomea, Savonlinnan Pihlajalahti

Vuonna 1984: ammattilaisrosvojen pidätys jatkoseuraamuksineen **Rikollisten kostoisku** **Vähältä piti -tilanne**

Heinäkuun 21. päivän vastaisena hämäränä aamuyönä katkesi ruokokerttusen säksättävä reviiirilaulu kaupan nurkalla kuin veitsellä leikaten. Samoin yllätti metristä lieskaa sylkevän Tokarevin tulenavaus myös ammattilaisrosvot pahemman kerran. Ensimmäiset kaksi laukausta pudottivat valkean Talbot Solaran peräosan lähemmäksi maata puhkoen renkaat. Seuraavat kaksi puolivaippaluodin iskemää rei'ittivät auton takaosaa saaden ratin takana istuvan rosvon korvat vuoroin lukkoon, vuoroin soimaan. Kuulon osittain palauduttua roisto kuuli karjaisun, joka ei jättänyt sijaa vastaväitteille: auton moottori seis ja kädet ylös! Ruokokerttunen uskalsi epäröiden jatkaa lauluaan vasta pitkän hiljaisuuden jälkeen.

Tapahtui muutamaa minuuttia aiemmin: kauppias Tapsa heräsi outoon ääneen. Ääni tuntui kuuluneen kaupan puolelta. Kauppiaan varovainen hiivintä kaupan puolelle, ja äänen lähde selvisi: kaupan tuulikaapissa ahkeroi öinen keikkamies irrottaen parhaillaan sisäoven lasia. Viivyttelämättä hetkeäkään siirtyi raivostunut kauppias aseistettuna, yövaatteisillaan pihalle asunnon kautta ja hiipi kaupan nurkalle. Nurkan takaa paljastui käynnissä oleva auto, kuskin paikalla istui mies, ilmeisesti juuri pakoon lähdössä. Tulenavauksen ja pidätyskäskytyksen jälkeen huomasi Tapsa oikealta puoleltaan kaupan tuulikaapista työntyvän varovasti esiin toisenkin konnan, kädet kuuliaisesti ylhäällä. Myös hänet istutettiin autoon kirousten saattelemana, käskytettiin istumaan paikoillaan ja turpa kiinni, naama eteenpäin. Tapsa valvoi käskynsä noudattamista auton takana, Tokarev käsissään. Yhdestäkin pidätettyjen ylimääräisestä liikkeestä oli luvassa nopea, mutta armoton pikaoikeuden tuomio.

Poliisit tulivat paikalle puolessa tunnissa, kauppiaan rouvan hälyttäminä. Ennen poliisien saapumista pysähtyi paikalle myös ohikulkeva kyläläinen, S. Nuopponen, toteamaan tilanteen olevan jo selvitetty. Roistot, poliisin vanhoja tuttuja ovat ammattivarka, olivat silminnähdessä helpottuneita poliisin turviin pääsemisestään! Kuultuaan kauppiaan selonteon tapahtuneesta ja todettuaan auton tulitusvauriot kiinnostuivat poliisit siinä määrin laillisuusperiaatteista, että kysyivät Tapsalta: ”Onka nolla minkään valtakunnan luppoo tuohon torrakkoos?” Näytettyään aseenkantolupansa kauppias sai poliiseilta vuolaat kiitokset ”poikien” pidättämisestä. Seuraavana päivänä selvisi, että ”pojat” olivat todellisia ammattilaisia alallaan. Toinen heistä, ammattirikollinen Seppo Pirhonen, syyllistyi myöhemmin samana vuonna kahteen miestappoon Savonlinnan Miekkoniemellä. Myös paikallislehti Itä-Savo uutisoi Pihlajalahden tapahtuman 22.7.1984 otsikolla ”Murtoyritys päättyi paukkuen”.

Rikollisten kostoisku

Muutama päivä murtoyrityksen jälkeen oli pihlajalahtelainen herra E.P. nauttimassa ohrapirtelöään savonlinnalaisessa Musta Pässä -nimisessä soittoruokalassa. Kapakan iloisen puheensorinan läpi hän kuuli naapuripöydässä istuvien roikaleiden suunnittelevan ns. kouluutuskeikkaa Pihlajalahden kaupalle. Roikaleet uhosivat kouluttavansa häijyn kauppiaan lähiaikoina paremman asiakaspalvelun piiriin tarvittaessa vaikka voimakeinoin. Tieto kostoiskun uhkasta saavutti kyläkaupan jo seuraavana aamuna.

Pari päivää myöhemmin kaupan sulkemisaikaan raksuttikin tuntematon, epäilyttävä Lada-merkkinen henkilöauto kaupan polttoainesäiliöiden edustalle. Nelimiehisestä seurueesta sisään marssi tylyn oloinen mies, joka löi 10 bensalitraa vastaavan määrän markkoja tiskiin. Kauppias lupasi tulla hetken kuluttua ysikakkosta pumpppaamaan ja mies poistui odottelemaan autolleen.

Varotoimena tuolloin yksin kaupassa työskentelevä kauppias lukitsi kaupan etuoven. Ennen polttoainetankeille lähtöään hänellä käväisi mielessä pistoolin, 7,65-millisen sika-Mauserin, noutaminen takahuoneesta mukaan ns. kättä pidemmäksi. Ilmeisistä vaaran merkeistä huolimatta hän työnsi housuntaskuunsa vain tupessa olevan Moran tehtaan teräasevalmisteen ja käveli tankeille, Ladan luo. Sattumalta samaan aikaan kaupan etupihalle saapui Volvollaan kyläläinen S. Nuopponen jääden sopivasti seuraamaan tilanteen kehittymistä.

Neljä konnaa tuijotti tiukasti Ladastaan kauppiaan avatessa rauhallisesti polttoainesäiliön lukituksen ja alkaessa pumpata bensaa tankkiin. Kauppias tuijotti yhtä tiukasti takaisin pitäen oikeata kättään housuntaskulla. Taskussa erottuvan esineen konnat päättelivät ilmeiseksi aseeksi, eikä kukaan heistä sanonut sanaakaan koko episodin aikana. Saatuaan bensalitrat pumpatuiksi sulki kauppias Ladan bensakorkin ja toivotti konnille turvallista matkaa. Ladan raksutuksen häivyttyä kuulumattomiin kertoi myös Nuopponen tunnistaneensa joukkiosta Pirhosen kumppaneineen.

Vähältä piti -tilanne

Seuraavalla viikolla sai kauppias ylen vaarallisen puhelun. Langan päässä oli kukkahattutäti eli sosiaaliantta Savonlinnan kaupungista. Hän tiedusteli, olisiko kauppialla tarvetta keskusteluun psykiatrin kanssa koettuaan äskettäin järkyttävän ryöstöyrityksen. Tuon kaltaiseen ehdotukseen oli Tapsan helppo vastata torjuvasti; itse asiassa hän kehotti sosiaalianttaa kääntymään pidättämiensä konnien puoleen mahdollisen asiakassuhteen merkeissä. Reipasotteinen maalaiskauppias ei ole tarvinnut eikä tule kuunaan moisten kallonkutistajien palveluksia tarvitsemaan!

Jälkisanat

Pihlajalahdessa on samalla paikalla harjoitettu kauppatoimintaa vuodesta 1917 alkaen. Tämän muistelmaan kirjoittajan isä, Tapani Marttinen, tuli myymälänhoitajaksi Pihlajalahteen Osuuskauppa Keski-Saimaan myymälään vuonna 1971 Luumäen Munteen kylästä, Osuuskauppa Ukonmaan myymälästä. 1980-luvun alkupuolella Keski-Saimaa fuusioitui Osuuskauppa Suur-Savoon, jonka alaisuudessa myymälä toimi vuoteen 1987 asti. Seuraavat 11 vuotta kauppaä käytiin yksityistettynä. Kauppatoiminta päättyi kauppiaan eläköityessä 8.8.1998
Postipankin konttori toimi kaupparakennuksessa vuoteen 1981 asti. Seuraavat 10 vuotta, aina lopettamiseensa asti, konttori sijaitsi kylän koulun läheisyydessä. Pankkivirkailijana vuodesta 1972 alkaen työskenteli kauppiaan rouva Anneli Marttinen (1940-2011)

Usein on kyselty, mikä sai kauppiaan puolustamaan osuuskaupan omaisuutta jopa oman henkensä uhalla. Vastaus on selkeä, kauppiaan sanoja lainaten: ”Itelle käyköö miten tahto, mutta täältä ei haeta tavaraa ko torpasta!” Rikollispiireissä myös todennäköisesti levisi tieto hankalan keikkapaikan maineesta. Ryöstöyritykset loppuivat syksyllä 1984. Tähän lienee syynä, että silloin aloitti vahtivuoronsa kauppiastakin valppaampi vahtikoira, ”jää”karhukoira Pete. Peten vahtiperinnettä jatkoi samaa rotua oleva Seita vuodesta 1996 alkaen.

Jäänsärkijä Pete 1984 - 1996

Karhukoira Seita 1996 - 2009

Mainittakoon vielä, että silloin tällöin kauppiaan rouva vietti kotona viikonlopun yksin tai alaikäisten lastensa kanssa. Jonkinlaista kansalaisrohkeutta sekini osoittaa olla ”syöttinä” konnien himoitsemien kalja- ja tupakkavarastojen keskellä. Onneksi mitään ikävää ei näinä mainittuina kertoina tapahtunut.

Sitä vastoin allekirjoittanut oli kerrankin ajoissa paikalla tuona heinäkuuisena toimintayönä vuonna 1984: harmi vain, että sijaintini oli tuolloin Imatran Ajoissa!

Suurkiitokset tämän kirjoitelman laatimisessa avustaneille pihlajalahtelaisille Lauri Paavilaiselle, Seppo Nuopposelle sekä erityisesti Ritva Jumppaselle ja isälleni Tapsalle.

Heinolassa elokuussa 2014

Sami Marttinen

Tapsa ja Sami Marttinen kaupanteossa 1990-luvun alkupuolella

